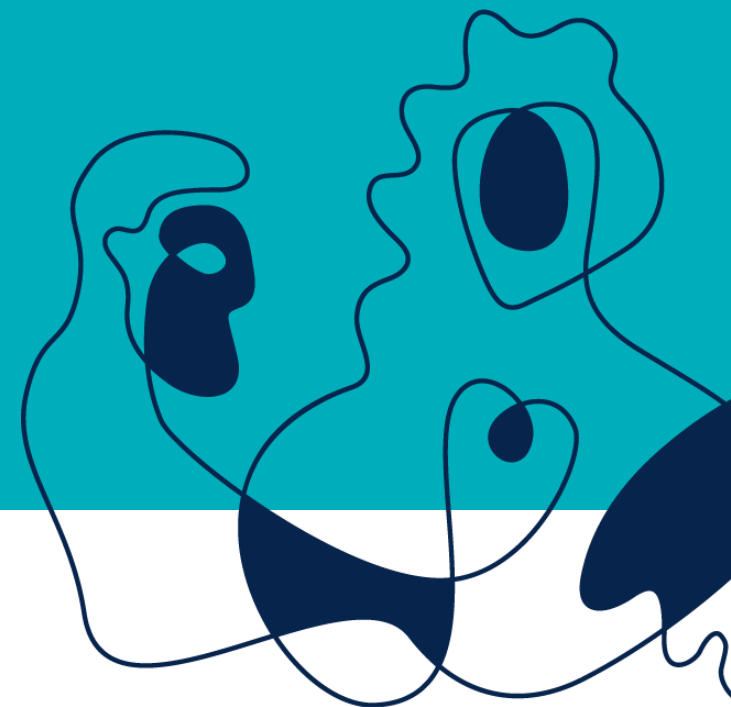

Beiting i utmark

John Haakon Stensli
Enhet for areal og klima

Fylkesmannen i Innlandet

17. mar 2020

Tema:

- Juridiske problemstillinger
 - Beiterett
 - Gjerdeplikt/vokteplikt
- Tiltak for å stimulere beiting og forebygge/dempe konflikter

Hvorfor utmarksbeite?

- Ta vare på kulturlandskapet
- Representerer en (potensielt) stor økonomisk verdi for husdyrbruket
- Ressursutnyttelse og klimaperspektiv

Nye utfordringer vi ser i dag

- Strukturendringer – færre, men større bruk
- Få beitebrukere
 - Mange har sluttet, mange også flyttet, er lite bevisste på rettigheter og plikter
 - Vanskeligheter med organisering
- Nye dyreslag, nye driftsformer (fra melkeku til ammeku), større besetninger
- Lowerk og rettighetsforhold gjenspeiler ikke dagens bruk
- Gjengroing av beiter
- Gjerder forfaller
- Økte konflikter med «annen bruk», ikke minst fritidsbruk
- Rovdyr

Lite historisk tilbakeblikk

- Regler om gjerdehold > 1.000 år tilbake (Håvamål: «Gard set fred mellom grannar»)
 - Regelen var at innmarkseier gjerder mot utmark
- Gjerdeloven av 1860 (Lov om jords fredning)
 - snudde prinsippet om at hver fredet sin innmark, innførte vokteplikt
- Gjerdeloven og beiteloven i 1961
 - Gjerdeplikt etter nytte
 - Vokteplikt for dyreeier
- 1980/87: Forsøk på å få til regler for streifbeiting
- Store endringer i utnyttelsen av utmarka
- Dagens beitebruk bygger i stor grad på 50 – 100 år gamle ordninger

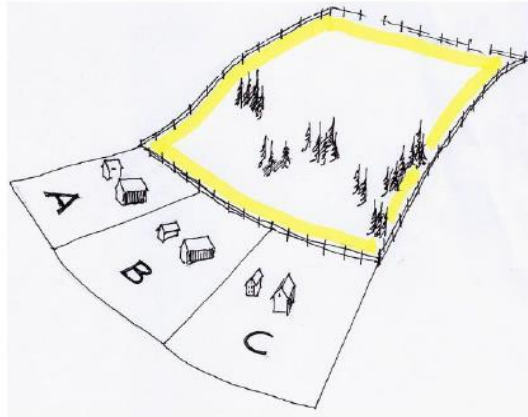

Relevant lovverk

Grannegjerdelova	Lov om grannegjerde (1961)
Beitelova	Lov om ymse beitespørsmål (1961)
Sameieloven	Love om sameige (1965)
Servituttloven	Lov um særlege råderettar over framand eigedom (1968)
Dyrevelferdslova	Lov om dyrevelferd (2009)
Friluftsløven	Lov om friluftslivet (1957)
Naturmangfoldloven	Lov om forvaltning av naturens mangfold (2009)
Plan- og bygningsloven	(2008)
Jordskifteloven	Lov om fastsetjing og endring av eigedomshøve på fast eigedom m.m. (2013)
(reindriftslova, hanndyrlova)	

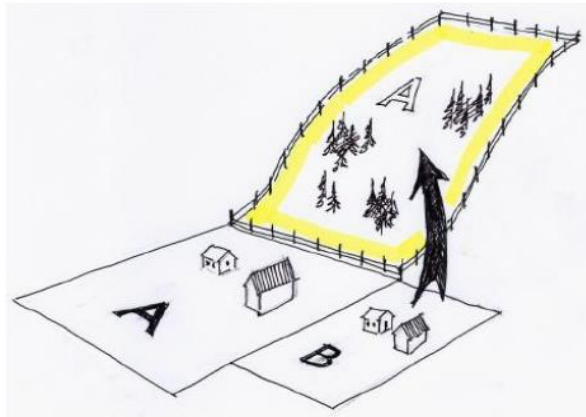

Problemstillinger - beiterett

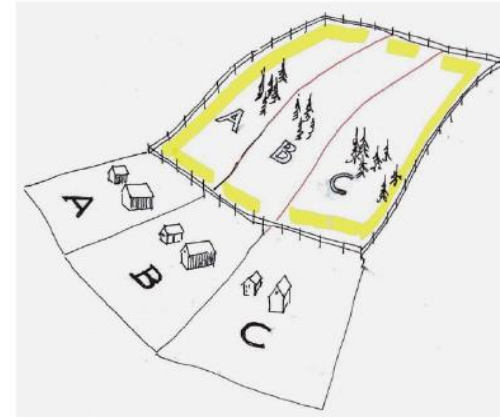
Felles utmark og beite

Beiteretten som en del av rettighetene i *sameiet*

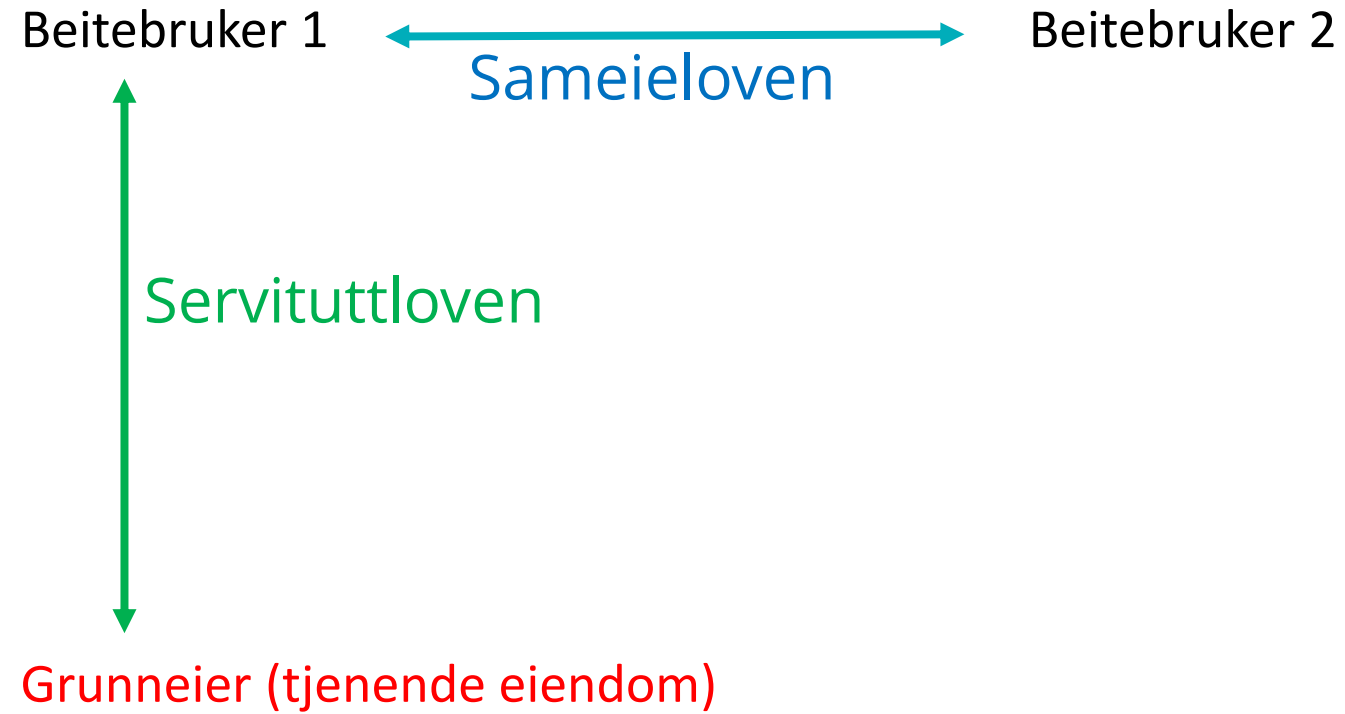
Bruksrett på naboeiendom

Beitet er en servitutt på naboeiendom

Felles beite i delt utmark

Delt til full eiendomsrett eller skogen delt

BEITERETT

Plikten til å ta hensyn til hverandre:

Korkje rettshavaren eller eigaren må bruka rådveldet sitt over egedomen såleis at det urimeleg eller uturvande er til skade eller ulempe for den andre (servl. § 2, 1. ledd)

Eksempler: Kan grunneieren foreta nydyrking og inngjerding? Eller selge hyttetomter?
Kan beiterettshaveren foreta hogst/rydding for å bedre beitet?

Rettigheter/servitutter er dynamiske:

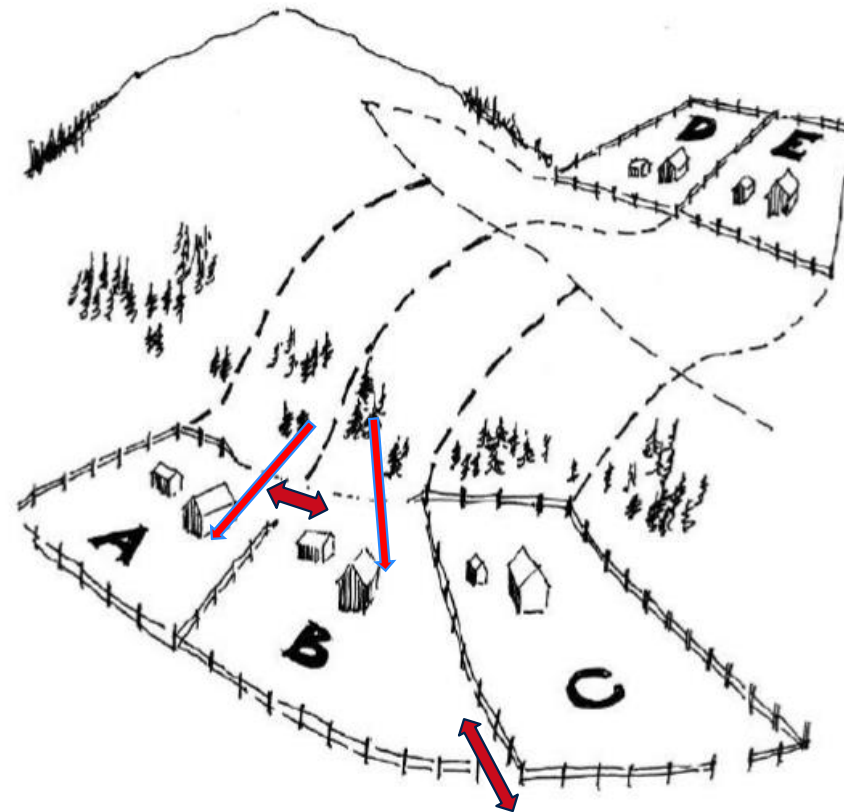
I avgjerda om noko er urimeleg skal det leggjast vekt på kva som er føremålet med retten, kva som er i samsvar med tida og tilhøva, og kva som høver til å fremje naturmangfaldet på staden (servl. § 2, 2. ledd)

Eksempel: Kan beiterettshaveren gå over over fra å beite med melkeku til ammeku? Eller til geiter?

BEITERETT TAPES IKKE SELV OM DEN IKKE BRUKES OVER LANG TID!

Problemstillinger – gjerdeplikt og vokteplikt

Vokteplikt (for dyreeier)?

Fastsatt i beiteloven § 6:

Eigar og innehavar av husdyr skal syta for at husdyr ikkje kjem inn på område der eigaren eller innehavaren ikkje har rett til å la dyra vera. Same skyldnaden har den som for eigaren eller innehavaren har tilsyn med husdyr. Med husdyr meiner ein i denne lova hest, storfe, gris, sau, geit og fjørfe unnanteke duer.

Objektivt erstatningsansvar!

Gjerdeplikt (for grunneier)?

Ikke fastsatt i lov

Kan eventuelt følge av særlig (privat)rettslig grunnlag

- Avtale
- Hevd
- Alders tids bruk
- Sedvane
- Allmenningsrett

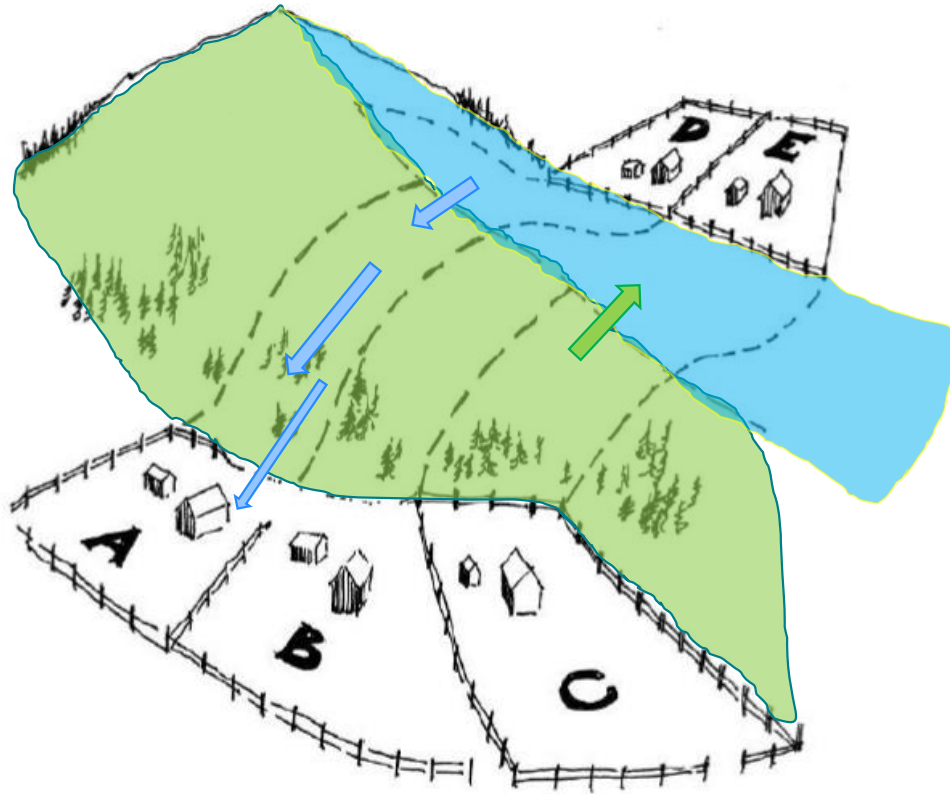
Hvor langt går vokteplikten?

Rt. 1986 s. 1200:

- Geiter hadde kommet inn på naboens teig, der det var barskog
- Høyesterett opphevet frifinnende dom for tiltale for overtredelse av beiteloven [§ 6](#).
 - Ikke krav til kontinuerlig gjeting, man må regne med at dyrene fra tid til annen vil komme over på annen manns eiendom.
 - Men: «I situasjoner hvor det foreligger en særlig risiko for at dyrene kan komme inn på annen manns grunn, og ikke minst hvor det i forbindelse med dette foreligger muligheter for skade, skjerpes eierens plikt til å passe på dyrene».

Problemstillinger – beiterett - streifbeiting

Streifbeiterett – finnes det?

- Forekommer utvilsomt mye streifbeiting – men foreligger det en rett?
- Streifbeiterett – ikke klarlagt hva dette egentlig er
- Kan oppfattes som en praktisk ordning mellom to tilgrensende eiendommer / beiteområder
 - Avtale (sjelden skriftlig, heller stilltiende)
 - Hevd
 - Alders tids bruk
 - Sedvane
- Om det foreligger en streifbeiterett, må vurderes i det enkelte tilfelle

Høyesterettsdom Rt. 2002 s. 778

«Begrepet «streifbeiterett» er omstridt. I Høyesteretts praksis er begrepet omtalt blant annet i dommene i [Rt-1990-1113](#) og [Rt-1995-644](#).»

Den siste dommen (Balsfjord-dommen):

- avhenger av den bruken som er utøvd
- har ikke et helt fast rettslig innhold
- tilnærmet likestilte parter som har hatt felles utnyttning av beitet
- gjensidig avhengighet mellom gårdene
- vært av vesentlig betydning for næringsgrunnlaget

Plikt til gjerdehold rundt innmarka

På privatrettslig grunnlag, alders tids bruk eller lokal sedvane (hvis ikke avtale):

- Praktisk ordning at hver gjerder innmarka si (mot utmark)
- Langvarig og konsekvent praksis
- Må oppfattes som en rettslig plikt, noe som gjerne bygger på at alle har hatt (tilnærmet) lik nytte
- Vil (nok) i de fleste tilfeller være begrenset til gjerding mot dyr som lovlig beiter i området som støter mot innmarka

Grannegjerdelova

- Loven er i hovedsak deklarasjonsrett; kan avtale hva som helst annet enn det som står i loven, det som er avtalt går foran det som står i loven
- Gjerderett mot nabo
- Gjerdeholdsplikt – plikten til å delta i gjerdeholdet med nabo
- Gjelder mellom alle naboeiendommer
- Gjelder også rettighetsgrenser
- Sperregjerde går ikke inn under loven
- Avtaler gjelder for 10 år + 1 år fra oppsigelse
- Plikt til å fjerne nedfalls gjerder
- Kommunen kan vedta forskrift om beiting og utforming av gjerde

Nydyrking, hyttebygging mv.

Er en omdisponering av beitearealer!

- Må avklare selve dyrkingen/utbyggingen med den/de som mister beiteareal
 - kompensasjon for tapt beite?
- Må avklare om det skal være lov å gjerde inn dyrkamarka – eller kanskje heller en plikt?
- Må avklare om det skal være lov å gjerde inn hyttetomter – kanskje heller hele hyttefeltet?

Kommunen bør stille krav om (privatrettslige) avklaringer ved sin søknadsbehandling og arealplanlegging – for å hindre fremtidige konflikter!

Planlegge bruken av utmarksbeite

Hovedfokus er å ivareta hensynet til

- Husdyrbrukere og beitebruk
- Seterbruk
- Økonomi
- Kulturlandskap
- Andre interesser (som skog og friluftsliv) / hindre konflikter

NATIONEN

Ble angrepet av ku: Mener bonden burde sikret bedre

Familien som ble angrepet på beite i pinsen ønsker en debatt om bondenes ansvar for sikkerhet.

NATIONEN

Slik møter du kyr på utmarksbeite

– Eg ville tenkt meg om for eg gjekk gjennom eit beiteområde med kyr, seier HMS-ansvarleg i Norsk landbruksrådgjeving.

TYR
FRA AVL TIL BIFF

FRILUFTSLIV I BEITEOMRÅDER

06. AUGUST 2019 AV BILFOTOGRAFISERT

SE HVA SOM SKJER

05	mar 2019							22
06	1	2	3	4	5	6	7	8
09	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31				

KOMMENE AKTIVITETER

- Engene, Skov og Skovbeite
06.03.2019
Gjørvum
- Års møte TYR i Innlandet 2019
07.03.2019
Ringebu
- Skovbeite
08.03.2019
Veefossen
- Skovbeite
18.03.2019 – 19.03.2019
Hamar
- Års møte TYR
19.03.2019 – 20.03.2019
Hamar

Det er beklagelig med de svært uheldige episodene som har vært med ammeku og turgåere den siste tiden. TYR er derfor svært positive til initiativet om dialog mellom friluftslivs organisasjoner og Norges Bondelag.

I forkant av årets beitelesong kjører TYR en informasjonskampanje. Vid hjelp av våre fylkeslag fikk vi innlegg i lokale aviser over hele landet, vi benytter vår egen nettside og ikke minst sosiale medier aktivt. Blant annet ble det produsert en informasjonfilm om hvordan en bør oppføre seg når man er ammeku på beite. Denne finner du på 100 410 via Facebook. Den blir også delt av alle våre samarbeidspartnere, blant annet kortluka, Animalia og Felleslaget. Likevel ser vi at det kan være en utfordring å nå publikum utenfor landbruksfamilien.

Foto: Fredrik Haug

Foto: Fredrik Haug

Kommunens ansvar/oppgaver

➡ Kan ikke avgjøre tvister knyttet til f.eks. beitespørsmål

➡ Kan

- veilede om lover og regler
- ta initiativ til å få utarbeidet beitebruksplaner (FK sitter med tilskuddsmidler)
- bidra til dialog
- komme med forslag til løsning når det er konflikter
- bruke tilskuddsordninger som «gulrot»
- anbefale å bruke jordskifteretten (eller advokat 😞)

Kommunen

- forvalte tilskudd til tiltak i beiteområder
- ta initiativ til å få utarbeidet beitebruksplaner (FK sitter med tilskuddsmidler)

Fylkesmannen

- faglig bistand til kommunene

Fylkeskommunen

- tilretteleggingsmidler i landbruket (tidligere kalt «UT-midler»)

Behov for nye beiteordninger

- Dialog fremfor tvist –
 snakk sammen om løsninger til beste for alle parter!
- Søk gjerne om bistand til dialogen – landbrukskontorene kan gjøre en forskjell!
- Jordskifteretten!
- (Ut)leie av beite?
- Sperregjerder gjerne mer aktuelt enn inngjerding av hver enkelt tomt / hvert enkelt jorde i dag

Leie av beite

- Utarbeid avtale – ryddig for alle parter!
- Avtalen er midlertidig
- Endrer ikke på rettighetene
- Gir ikke grunnlag for nye rettigheter eller rettigheter gjennom hevdsbruk
- Tinglyses om ønskelig (evt. ved salg)

Beitebruksplan

- Kan være hensiktsmessig der det er mange utfordringer
- Klarlegge beiteressursene – naturgrunnlag og faktisk bruk
- Beskrive rettighetsforhold
- Andre hensyn (annen næringsmessig utnyttning, vilt, friluftsliv....)
- Organisering (nåværende og fremtidig)
- Tiltak (f.eks. sperregjerder)
- Gode muligheter for tilskudd til både plan og tiltak!

Tiltak i beiteområder

Må være fellestiltak – organisering vil da være sentralt

Gode avtaler – om vedlikehold, nedlegging til jakta, avvikling

Tilskudd – FM har godkjent kostnadsoverslag på inntil

- Strømgjerder 40,- + mva pr. m

- Nettinggjerder 75,- + mva pr. m

- Kan gis inntil 50 % tilskudd

Fra 2020 administreres tilskuddsordningen av kommunene

Sperregjerde

Funksjoner:

- Styre beitebruken
- Sperre mot innmark
- Sperre mot boliger
- Sperre mot hyttefelt
- Sperre mot vei, jernbane

Tilpasninger:

- Strøm/netting
- Klyv
- Grinder
- Legge ned gjerde høst

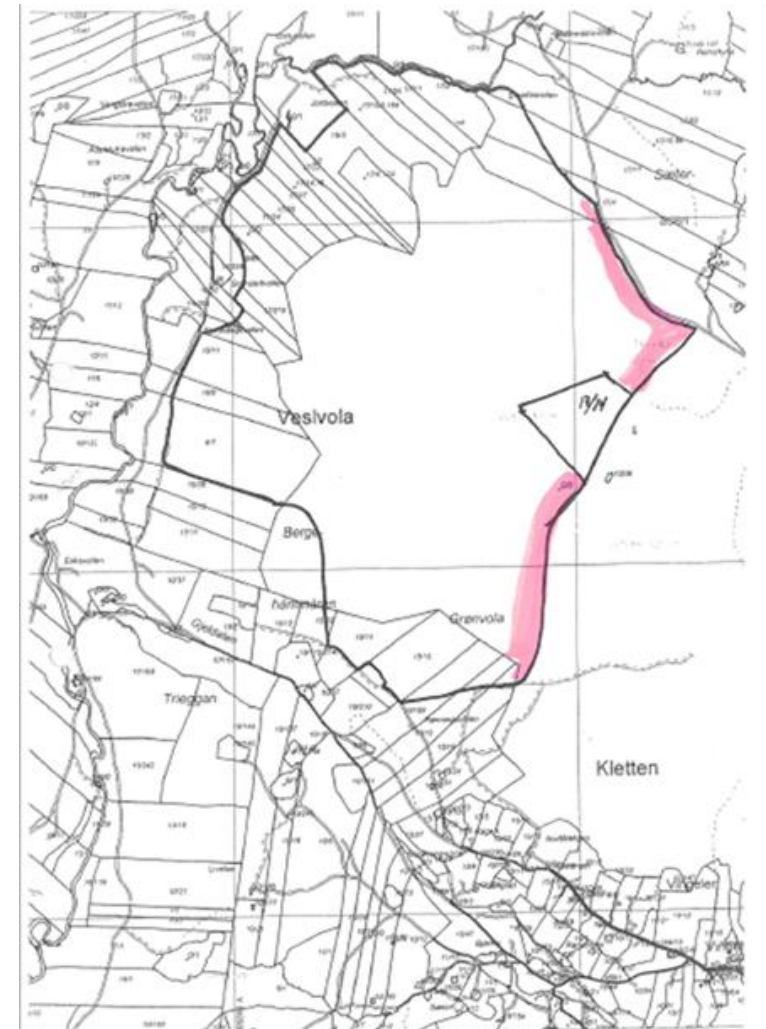
Berget Beitelag SA, Vingelen

Gunstig: Ikke hytter, setrer, veger

Ungdyr/kalver, sin-kyr

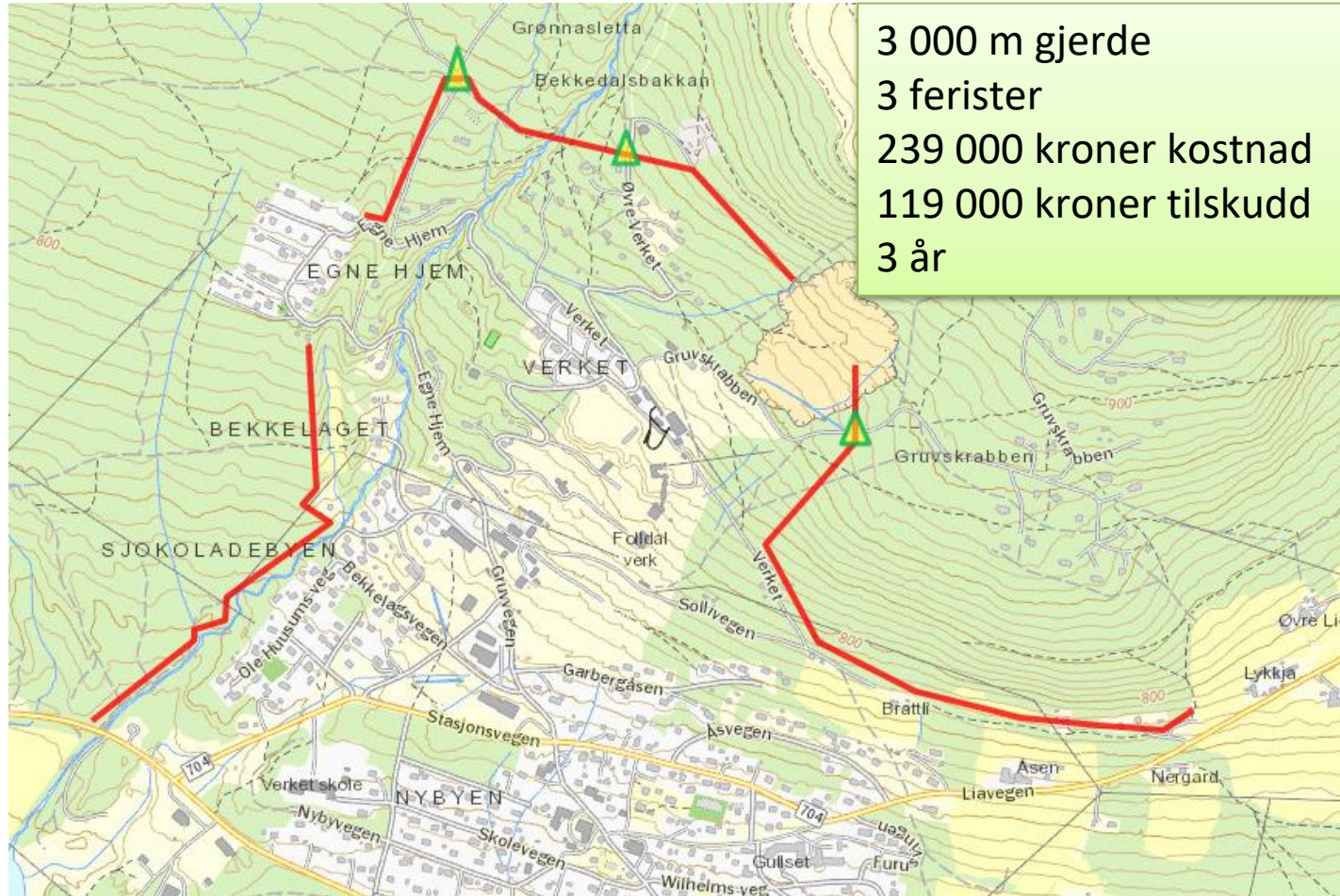
Fra vedtektene:

- Formål: Drive felles hamning i området
 - Gjerdehold
 - Eppersyn av dyr på beite
 - Skjøtsel av kulturlandskapet
- Ta hensyn til andre interesser (jakt, friluftsliv)
- Enhver som driver husdyrhold i Vingelen kan bli medlem

Folldal sentrum - sperregjerde

Gjerdeklyv - ferister

Foto: Jorun Stubsjøen

Takk for meg! 😊

